

УДК 330.342.1

TRANSFORMATION OF ECONOMIC SYSTEMS: THEORETICAL ASPECTS

L. Zaretska, O. Kulnich

Kharkiv State University of Food Technology and Trade

Key words:

*Economic development
Evolution
Transformation
Transitions
Reforming*

Article history:

Received 04.03.2017
Received in revised form
14.03.2017
Accepted 15.04.2017

Corresponding author:

L. Zaretskaya
E-mail:
npnuht@ukr.net

ABSTRACT

The authors consider theoretical approaches to the analysis of the essence and content of transformation processes in economic systems. The necessity of system theoretical understanding of the logic of economic development is proved in the article. The conceptual apparatus of the research is analyzed and specified. The essence of the category “economic transformation” is defined. The level of the enormity of transformation processes and the content of transformation cycle are considered in the article.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Л.М. Зарецька, О.А. Кулініч

Харківський державний університет харчування та торгівлі

У статті розглянуто теоретичні підходи до аналізу сутності та змісту трансформаційних процесів в економічних системах. Доведено необхідність системного теоретичного осмислення логіки економічного розвитку. Проаналізовано й уточнено понятійний апарат дослідження. Визначено сутність категорії «економічна трансформація», ступінь масштабності трансформаційних процесів і зміст трансформаційного циклу.

Ключові слова: економічний розвиток, еволюція, трансформація, транзиція, реформування.

Постановка проблеми. Зростання тенденцій переходу до якісно нового постіндустріального етапу розвитку в провідних країнах, масштабні економічні перетворення в постсоціалістичних країнах актуалізували особливий стан економіки, який можна охарактеризувати як трансформаційний. Проблеми трансформації економічних систем набувають особливого науково-теоретичного та практичного значення з урахуванням сучасних реалій економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика трансформації економічних систем перебуває в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Значний внесок у розвиток теорії та методології економічних трансформацій зробили Л. Абалкін, В. Базилевич [3], Г. Башнянин [8], А. Гальчинський, В. Геєць, Н. Гражевська [4], П. Єщенко, Р. Нельсон [9], Д. Норт [10], В. Радаєв [13], В. Савчук [12] та ін. У названих закладено праця фундамент досліджень у напрямку визначення природи трансформаційних процесів, їх можливостей і обмежень у різних економічних системах, визначено історичні перспективи. Однак на сьогодні не створено загальної концепції трансформаційних змін, відсутнє загальновизнане визначення поняття «трансформація» і, відповідно, немає однозначного трактування змісту цієї категорії.

Розуміння складності та важливості трансформаційних процесів у суспільстві, можливість пояснення їх механізму й еволюції певною мірою залежить від чіткого визначення теоретичних понять і термінів, за допомогою яких теорія здатна пояснити сутність явищ або процесів, надати практикам конкретні рекомендації, запропонувати певні дієві заходи.

Мета статті: на основі аналізу головних концептуальних підходів визначити сутність і зміст трансформації економічних систем.

Виклад основних результатів дослідження. У суспільних науках поняття трансформація (від лат. “transformation” — перетворення) набуло значного поширення в другій половині ХХ ст. для характеристики новітніх процесів, пов’язаних з радикальними структурними змінами національних економік. Нині поняття «трансформація» тлумачиться досить широко й застосовується для всіх типів істотних змін основних структур і систем певного суспільства, набуваючи різноманітних форм, а саме:

- перетворення в розвинених ринкових економіках, обумовлене переходом від індустріального до постіндустріального суспільства;
- перетворення в країнах, що розвиваються, обумовлене формуванням переважно індустріальних суспільств;
- трансформації, пов’язані з переходом від планової до ринкової економіки;
- трансформації, спрямовані на створення ефективної ринкової економіки (Китай, В’єтнам);
- трансформації на рівні світового господарства, тобто на наднаціональному рівні, що включає кардинальні зміни у світогосподарських процесах [1, с. 52].

Теоретичний рівень пізнання процесів трансформації пов’язаний передусім з використанням системного підходу. Основи системного підходу, представлення явищ об’єктивної дійсності з позицій системного цілого (сукупності елементів) та закономірностей зв’язків і відносин між ними, закладені в працях Г. Спенсера, К. Маркса, Т. Парсонса, К. Поланьї, Й. Шумпетера та ін. У певному розумінні системний підхід є якісним аналізом цілісностей, що дає змогу виявити характерні риси змінних структур, тобто процесів трансформації систем. Кожна історично сформована конкретна суспільна структура під дією сил історичного прогресу перетворюється у нову системну цілісність. У цьому полягає суть феномену змінних структур: суспільство розвивається, якісно змінюючи свою внутрішню структуру.

Як загальнонаукове поняття система (від грец. *systema* — те, що складається з частин) являє собою сукупність взаємопов'язаних і розміщених у належному порядку елементів певного цілісного утворення. Кожній системі притаманні такі властивості, як цілісність, упорядкованість, стійкість, саморух та загальна мета [3, с. 65]. Цілісність і взаємозалежність — це загально-системні властивості, які проявляються в тому, що зміцнення будь-якого компонента системи впливає на інші компоненти і призводить до зміни системи в цілому і, навпаки, зміцнення системи позначається на всіх компонентах системи.

На відміну від загальної теорії систем, економічна теорія акцентує увагу на вивченні й аналізі принципів і властивостей конкретних систем (її типів). Предметом дискусії сучасних зарубіжних і вітчизняних дослідників є з'ясування сутності та структури економічної системи. Для характеристики економічних систем використовуються різні критерії: економічний стан суспільства на визначеному етапі розвитку, стадії соціально-економічного розвитку, елементи економічної системи (структура, мотиви економічної діяльності, інститути тощо) та ключові ознаки системи (форма власності на економічні ресурси, спосіб координації економічної діяльності). Економічна наука акцентує увагу на дослідженні принципів і властивостей конкретних систем (її типів).

Незважаючи на різноманітні трактовки, більшість економістів оцінюють економічну систему з макроекономічних позицій. Так, Б.В. Кульчицький пропонує визначення економічної системи як «складного системного утворення, що пронизує всі сфери життєдіяльності і, поєднуючи чинники виробництва з урахуванням панівних цінностей і, відповідно, форм власності, забезпечує створення матеріальних і духовних благ і на цій основі — відтворення суспільства» [2, с. 130]. В. Базилевич розглядає економічну систему як «сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету» [3, с. 66].

Аналізуючи сутність і структурно-функціональні параметри сучасних економічних систем, Н.І. Гражевська характеризує їх як складні, організаційно неоднорідні, квазістаціонарні, здатні до самоорганізації та саморозвитку, історично та людинорозмірні цілісності [4, с. 11].

У науковій літературі пропонуються різні підходи до розуміння процесів трансформації економічних систем, що пов'язано насамперед з неточністю визначення поняття «трансформація» і використанням його як синоніма для характеристики різних станів — від простих змін до процесу свідомого реформування. Поняття «трансформація» використовується поряд з поняттями «розвиток», «еволюція», «революція», «модернізація», «реформування», «транзиція» (перехід) тощо. Відповідно, існує об'єктивна необхідність виявлення відмінностей і співвідношення між зазначеними поняттями.

З філософсько-економічних поглядів категорія «розвиток» розглядається як найвищий тип руху та змін у природі й суспільстві, що пов'язано з переходом від однієї якості до іншої, від старого до нового. Будь-який розвиток характеризується специфічними об'єктами, структурою (меха-

нізмом), джерелом, формами та спрямованістю. Необхідно відмітити різницю між процесом розвитку і змінами. Процес змін охоплює будь-які об'єкти або їх сторони, а економічний розвиток — це зміна, пов'язана з перетворенням у внутрішній будові об'єкта, його структурі, відрізняється відповідним механізмом, тобто є властивим лише системним об'єктам [5, с. 53].

Економічний розвиток С.В. Мочерний визначає як незворотні, спрямовані, закономірні (кількісно-якісні та сутнісні) зміни економічної системи в довгостроковому періоді, що відбуваються під впливом економічних суперечностей, потреб та інтересів. Розвиток економіки — це закономірний процес кількісно-якісних змін у межах економічної системи, її перехід у нову якість, досконали форму [6].

На думку сучасних дослідників, розвиток системи є послідовною зміною її станів [4; 7]. Так, Г.І. Башнянін виокремлює такі етапи розвитку економічної системи [7, с. 164—165]:

- зародження — початкова стадія, що включає два етапи, а саме: 1) прихований, в надрах якого з'являються нові елементи; 2) явний, коли ці елементи утворюють нову структуру;

- становлення — висхідний розвиток нової системи. Охоплює період від виникнення системи до перетворення її в цілісність, коли нова форма взаємодії поширюється по всьому можливому простору, відбувається диференціація елементів та ускладнення зв'язків між ними;

- цілісність (зрілість) — найповніший прояв усіх потенційних можливостей системи та властивих їй суперечностей функціонування;

- перетворення (трансформації) — занепад старої системи і зародження елементів нової, що може відображати кінцевий стан у розвитку системи (припинення її існування), перехід систем-стадій одна в іншу або реорганізація системи як цілого в елемент іншої, «вищої» системи.

На відміну від функціонування (збереження сутності і якості), розвиток економічної системи є насамперед зміною самих форм функціонування, що призводить до виникнення нових її типів. Звідси можна стверджувати, що економічний розвиток — це постійний процес, існує в просторі і часі, а трансформація є формою зміни, має завершений вигляд якісного цільового перетворення об'єкта в процесі його розвитку (рис. 1).

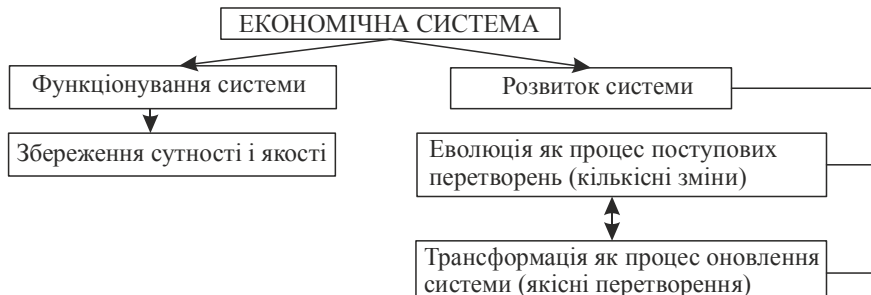

Рис. 1. Функціонування і розвиток економічної системи

Розвиток економічної системи визначається не стільки характером процесів її функціонування, скільки характером її трансформації — перетво-

реннями, видозмінами. В економічній літературі дослідження трансформації економічних систем спирається на загальне розуміння системи і трактується як перетворення структур, форм і способів економічної діяльності, зміна її цільової спрямованості [10, с. 345]; зміна структури економіки й створення нових форм [8].

Нині поняття «трансформація» тлумачиться досить широко й застосовується для всіх типів істотних змін основних структур певного суспільства. Прихильники еволюційного підходу розглядають трансформацію як особливий стан еволюційного процесу суспільного розвитку в період зміни його соціально-економічних форм. Так, Р. Нельсон, С. Уінтер головний зміст безперервного еволюційного процесу виводять з Шумпетерівських принципів динамічного мікропідходу та «природного відбору», коли розвиток конкурентоспроможних суб'єктів відбувається за рахунок витіснення інших, в основі розвитку лежить пошук і відбір більш ефективних стандартних правил поведінки [8].

З позиції інституціональної теорії трансформація соціально-економічної системи прирівнюється до зміни інституційного порядку (структури) і трактується як *зміна набору формальних правил і неформальних обмежень, які визначають систему стимулів для економічних агентів, відмиранням старих правил і виникненням нових із відповідними механізмами їх забезпечення і дотримання та змінами структури трансакцій у рамках існуючих правил для їх учасників*. Вибір і закріплення нового формального інституту визначається поточними домінантними інтересами, розподілом «переговорної сили сторін» та інерційністю інституційного розвитку, обумовленого ідеологією, раціональними традиціями, стереотипами поведінки, домінуванням неформальних норм. Неформальні правила змінюються поступово і пов'язані з формуванням в індивідів альтернативної моделі поведінки, новим баченням вигод і витрат. У результаті при масовому поширенні та домінуванні нових правил формується новий порядок. Нова інституційна структура закріплюється шляхом відповідного перерозподілу й специфікації прав власності [9, с. 77].

Слушний характер такого визначення полягає у виявленні значимості соціального чинника в здійсненні економічної трансформації. Можна стверджувати, що трансформаційні процеси в економічній системі відбуваються під дією об'єктивних економічних законів і суспільного чинника. Рівень опанування суспільством об'єктивних економічних законів і їх практичного застосування визначає якість перетворень, рівень впливу і дії суб'єктивного фактора — інтелектуального та соціального капіталу.

Об'єктом постійних дискусій між науковцями є співвідношення понять «еволюція» і «трансформація». Існує два підходи до трактування цих понять: у широкому та вузькому розумінні [4; 7].

Трансформація в широкому розумінні — це необмежений у часі постійний процес перетворень системи, її елементів, зв'язків і відносин між ними; це всезагальна форма розвитку економічних систем, пов'язана з еволюційними та революційними перетвореннями, постійними переходами економічних систем зі стійкого в нестійкий стан і навпаки. У межах цього підходу

еволюція трактується як поступовий процес накопичення кількісних і якісних змін параметрів системи, зростання її ентропії та нестійкості.

Таким чином, процес розвитку природи і суспільства, що відбувається у формі поступових кількісних і стрибкоподібних якісних перетворень, включає: 1) еволюцію як цілісну послідовність низки поступових перетворень, що закономірно впливають одна з одної і в сукупності протягом тривалого часу ведуть до набуття об'єктом еволюції стійких, незворотних, нових для нього ознак; 2) трансформацію як процес оновлення системи в ході її стрибкоподібних якісних перетворень. Момент переходу системи до нової траєкторії розвитку трактується як царина революційних зрушень (революційні трансформації), а процес адаптації системи до нової траєкторії та накопичення факторів, що призведуть до майбутньої кризи, визначається процесом еволюційного розвитку (еволюційні трансформації).

Звідси, у найзагальнішому вигляді процес економічної трансформації можна відобразити як зміну, перетворення виду, форми, істотних властивостей того чи іншого об'єкта, видозміну соціальних інституцій і структур, що з часом супроводжуються їх докорінним оновленням.

Трансформація у вузькому розумінні — це внутрішня складова еволюційного процесу, пов'язана з докорінним оновленням господарської системи в ході стрибкоподібних якісних перетворень.

Трансформація соціально-економічних систем чи окремих елементів відбуваються безперервно. Повторюваність трансформацій свідчить про наявність своєрідного трансформаційного циклу. В. Савчук і Ю. Зайцев у межах трансформаційного циклу виокремлюють такі етапи [11, с. 81]:

- безпосередньої трансформації — відбувається «прорив форми, подолання адаптованості відтворювального процесу, його порогових значень». Характеризується наявністю функціональної кризи, деструктивною поведінкою усіх господарюючих суб'єктів тощо;

- інтерформації — «етап стійкого та невизначеного стану, співіснування між формами». На цьому етапі значно зростає потреба у взаємодії держави і громадянського суспільства, оскільки саме від них залежить визначення нової парадигми розвитку, його стратегічних цілей, заміна старих і створення нових інституціональних форм, які забезпечать нову якість економічного і соціального відтворення;

- етап інтоформації — «період набуття нової стійкості, нової форми». Характеризується домінуванням якісно нової системи господарювання, мотивації, соціальних зв'язків тощо;

- етап посттрансформаційного стану — визначається «здатністю нової системи охопити усі ланки відтворювального процесу, надати йому цілісності та стійкого самовідтворювального руху відповідно до нової мети розвитку».

У разі неспроможності з боку суспільства забезпечити таку системну переорієнтацію економіка не отримує ефективних самовідновлюваних джерел руху, і процес відтворення відбуватиметься на основі позаекономічних примусових чинників. Це буде означати незавершеність трансформаційного циклу, постійну стагнацію економічного та суспільного життя, зростання державного втручання у процеси управління відтворювальним циклом.

Усі етапи трансформаційного циклу тісно пов'язані з людським сприйняттям змін, що вказує на визначне місце соціального фактора у здійсненні перетворень.

Трансформаційні процеси можна структурувати за глибиною (збагачення природи економічної системи чи перехід до її нової якості), за інтенсивністю (швидкі, переважно якісні, чи повільні, переважно кількісні, зміни), за характером (еволюційні чи революційні зміни), за спрямованістю (прогресивні, регресивні, циклічні, інверсійні зміни), за охопленням елементів системи (часткові або загальносистемні зміни) [4] (рис. 2).

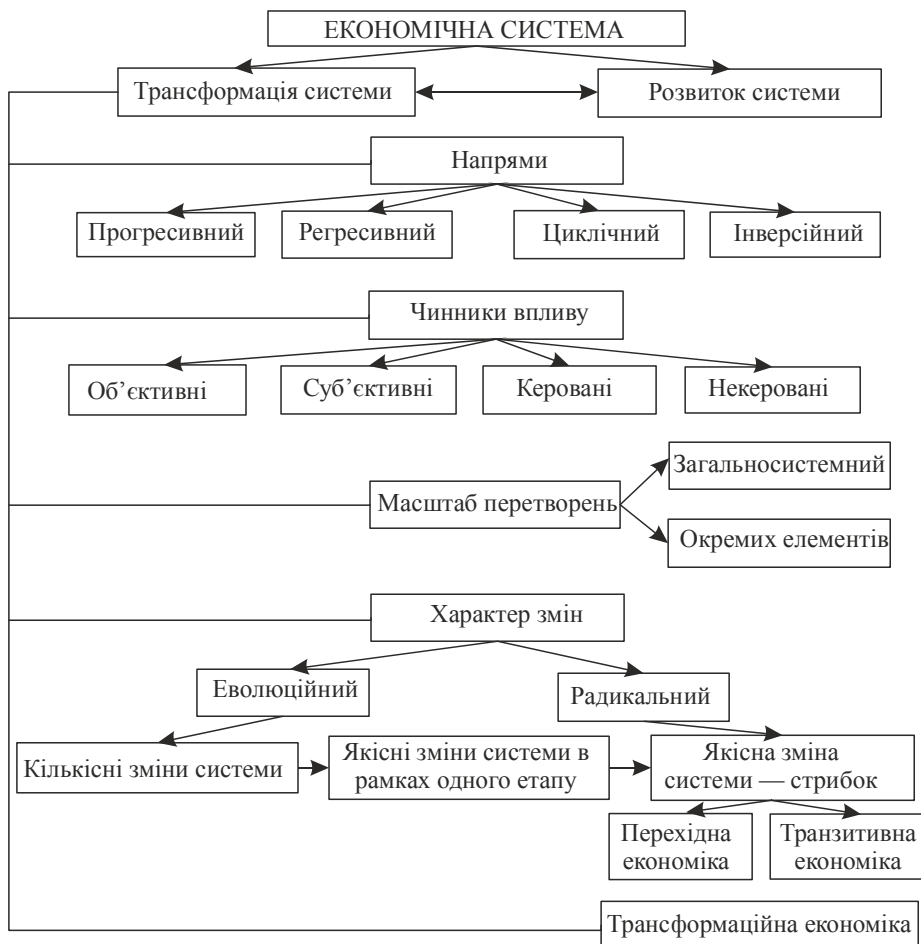

Рис. 2. Трансформація як всезагальна форма розвитку економічної системи

Трансформаційні процеси в економічній системі відбуваються під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників, можуть бути керованими і некерованими. Суб'єктивним чинником є свідомий вольовий вплив людей, направлений на її зміну, що означає реформування або модернізація систем. Однак трансформація може бути наслідком поступових (еволюційних)

процесів, що виявляються в кількісних і, відповідно, якісних змінах системи. «Якщо еволюція є необхідною формою, у певному сенсі об'єктивним інструментом, за допомогою якого нагромаджуються зміни, що виявляються вже в трансформаційних процесах, то інструментом суб'єктивним, свідомо створеним людиною, точніше суспільством, певними політичними силами, який сприяє, або, навпаки, не сприяє, гальмує, еволюцію та трансформацію, виступають реформи... Реформи визначаються як процес корегування окремих елементів системи, у нашому разі економічної системи, з метою покращання її ефективності» [11, с. 47]:

Звідси можна стверджувати, що реформування та модернізація є свідомо сформованим цілеспрямованим комплексом заходів і поставленими цілями щодо розвитку і регулювання процесів зміни соціально-економічної системи та її окремих складових. Поняття «реформування», «модернізація» конкретизують трансформаційні зміни і відображають перехід від однієї якості економічної системи до іншої як наперед визначеного, бажаного стану соціально-економічного розвитку. Поняття «трансформація економічних систем» дещо ширше, оскільки є як суб'єктивним, так і об'єктивним процесом розвитку (еволюції) економічних систем та визначає такі їх зміни, для яких може бути окресленим лише загальний вектор розвитку через відсутність наперед визначеного кінцевого стану.

З перетвореннями в постсоціалістичних країнах в економічній літературі з'явився термін «перехідна економіка». Сутність даної категорії дослідники визначають на основі розмежування термінів «транзиція» (transition — перехід) і «трансформація» (transformation — перетворення), де транзиція означає процес повного якісного переродження системи, результат революційних змін, а трансформація — новий етап розвитку, результат еволюційних змін [12]. На відміну від категорії «перехідна», «транзитивна» економіка», що у своєму трактуванні передбачає різкі (революційні) зміни економічної системи, поняття «трансформаційна економіка» є дещо ширшим і може означати також еволюційні зміни, що поступово нагромаджуються та зумовлюють трансформацію

На нашу думку, економічна трансформація є особливим станом еволюційного процесу суспільного розвитку в період зміни його соціально-економічних форм, який можна визначити як процес якісних змін — поступових (еволюційних) чи різких (революційних), що охоплює всі підсистеми або окремі її складові у їх єдності та взаємозв'язку.

Еволюція економічних систем може відбуватись за рахунок поєднання кількох типів трансформацій: функціональних (внутрішньосистемних), системних і міжсистемних [13, с. 21—22].

Функціональні (внутрішньосистемні) трансформації — це якісні зміни певної економічної системи, а саме: зміна її окремих складових, зумовлені формуванням нового господарського механізму, що виникають як реакція на виклики зовнішнього середовища, завершення певного етапу в розвитку окремих функціональних ланок відтворення. Функціональні трансформації можна характеризувати як локальні, елементні.

А. Мартинов внутрішньосистемні трансформації поділяє на локальні й трансформації «середнього» масштабу або мезотрансформації: «В динамічному сучасному суспільстві постійно здійснюються трансформації, що стосуються окремих і локальних соціальних процесів (наприклад, рух людського капіталу в рамках місцевої спільноти). Їх правомірно називати локальними трансформаціями... Мезотрансформації розповсюджують свою дію на цілу сукупність соціальних процесів... [14, с. 6—7].

Функціональні трансформації за досягнення певних меж адаптації, граничного значення відтворювальних процесів здатні призвести до системних трансформацій, що вказує на однакову природу економічних трансформацій і на послідовний, ієрархічний механізм їх виникнення.

Системні трансформації (трансформації в масштабах усієї системи) — структурні, організаційні та функціональні перетворення, які охоплюють весь спектр суспільного життя. Імпульсом для трансформації є криза системи, вичерпання потенціалу розвитку, нездатність задовольнити зростаючі потреби суспільства й адекватно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, невідповідність наявної технологічної структури, досягнутого рівня продуктивності і масштабів виробництва якісно новим потребам. Такі трансформації обов'язково проходять через поріг нестійкості, невизначеності на шляху створення якісно нової системи. Складність фундаментальних, системних перетворень актуалізують проблему забезпечення комплементарності трансформаційних процесів різних сфер суспільної життєдіяльності.

Міжсистемні (надсистемні, глобальні) трансформації проходять за межами окремої економічної системи і пов'язані з кардинальними змінами у світогосподарських процесах (наприклад, світова фінансова криза).

Сучасні перетворення, що відбуваються в Україні, можна характеризувати як загальносистемні, що охоплюють весь спектр суспільного життя, його економічну, соціальну, політичну і духовну підсистеми.

Висновки

Правильне розуміння складності та важливості трансформаційних процесів у суспільстві, можливість пояснення їх механізму й еволюції певною мірою залежить від чіткого визначення понять і термінів теорії трансформації. В економічній літературі поняття «трансформація» використовується поряд з поняттями «розвиток», «еволюція», «революція», «модернізація», «реформування», «перехідний період», що вимагає виявлення відмінностей і встановлення співвідношення між зазначеними поняттями. Трансформацію можна характеризувати як особливий стан еволюційного процесу суспільного розвитку в період зміни його соціально-економічних форм; як процес якісного перетворення, що охоплює деякі або всі підсистеми та ієрархічні рівні у їх єдності та взаємозв'язку, який має різноманітні форми прояву та різну глибину перетворень, є як суб'єктивним, так і об'єктивним. Процес трансформації є внутрішньою складовою процесів економічної динаміки.

Важливе значення в дослідженні змісту трансформації має врахування ступеня масштабності трансформаційного процесу, який відбувається в

економічних системах. Еволюція економічних систем може відбуватись за рахунок поєднання кількох типів трансформацій: функціональних, системних і міжсистемних. Слід відмітити зв'язок і накопичувальний характер трансформацій. Постійні кількісні зміни визначають розвиток окремих складових економічної системи, обумовлюючи таким чином функціональні трансформації, які, за досягнення граничного значення відтворювальних процесів, здатні призвести до системних трансформацій. Такий зв'язок вказує на однакову природу економічних трансформацій і на послідовний, ієрархічний механізм їх виникнення. Складність фундаментальних, системних перетворень (трансформації в масштабах усієї системи), які охоплюють весь спектр суспільного життя, актуалізують проблему забезпечення комплементарності трансформаційних процесів різних сфер суспільної життєдіяльності.

Предметом подальшого дослідження стане розгляд трансформації інститутів у процесі системної перебудови суспільства.

Література

1. Горняк О.В. Развитие теории сравнительного анализа экономических систем на początku XXI століття. — 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dspspace.opu.edu.ua:8080/handle/123456789/256>.
2. Кульчицький Б.В. Сучасні економічні системи. Навчальний посібник. — Львів : Афіша, — 2004. — 271 с.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: підручник / В.Д. Базилевич та ін. — Київ : Знання-Прес, 2008. — 179 с.
4. Гражевська Н.І. Трансформація економічних систем в умовах глобалізації // автореф. на здоб. наук. ступеня докт. екон. наук. — 2009. — Т. 8, № 1. — 39 с.
5. Турило А.М. Теоретико-методичні підходи щодо визначення сутності категорії економічна трансформація / А.М. Турило, О.В. Корнух // Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. — 2014. — № 19, Вип. 2 (1). — С. 53—56.
6. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В. Мочерного. — Львів : Світ, 2005. — 616 с.
7. Башнянин Г.І. Метрологічні економічні системи: вступ у загальну теорію і методологію формування економічних параметрів. — Львів : Вид-во «Новий Світ», 2005. — Т. 1. — 484 с.
8. Нельсон Р.Р. Эволюционная теория экономических изменений / Р.Р. Нельсон, С.Д. Уинтер. — Москва : Дело, 2002. — 536 с.
9. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений // Монография нобелевского лауреата в области экономики. Пер. с англ. — 2010. — 256 с.
10. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева. — Москва : ИНФРА-М, 2003. — 479 с.
11. Зайцев Ю.К. Трансформаційна економіка: навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Ю.К. Зайцев та ін. // Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана». — Київ: КНЕУ, 2008. — 612 с.
12. Бузгалин А.В. Экономика переходного периода / А.В. Бузгалин, В.В. Радаев. — Москва : Изд-во МГУ, 1995. — 415 с.
13. Кирилюк Є.М. Понятійний апарат досліджень трансформації економічних систем. — Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». — 2015. — № 12. — С. 14—24.
14. Мартынов А. Перспективы постиндустриальной трансформации и выбор долгосрочной стратегии стран СНГ // Общество и экономика. — 2005. — № 9. — С. 5—47.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧЕСКИХ СИСТЕМ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Л.Н. Зарецкая, О.А. Кулинич

Харьковский государственный университет питания и торговли

В статье рассмотрены теоретические подходы к анализу сущности и содержания трансформационных процессов в экономических системах. Доказана необходимость системного теоретического осмысления логики экономического развития. Проанализирован и уточнен понятийный аппарат исследования. Определено содержание категории «экономическая трансформация», степень масштабности трансформационных процессов и содержание трансформационного цикла.

Ключевые слова: *экономическое развитие, эволюция, трансформация, транзиция, реформирование.*